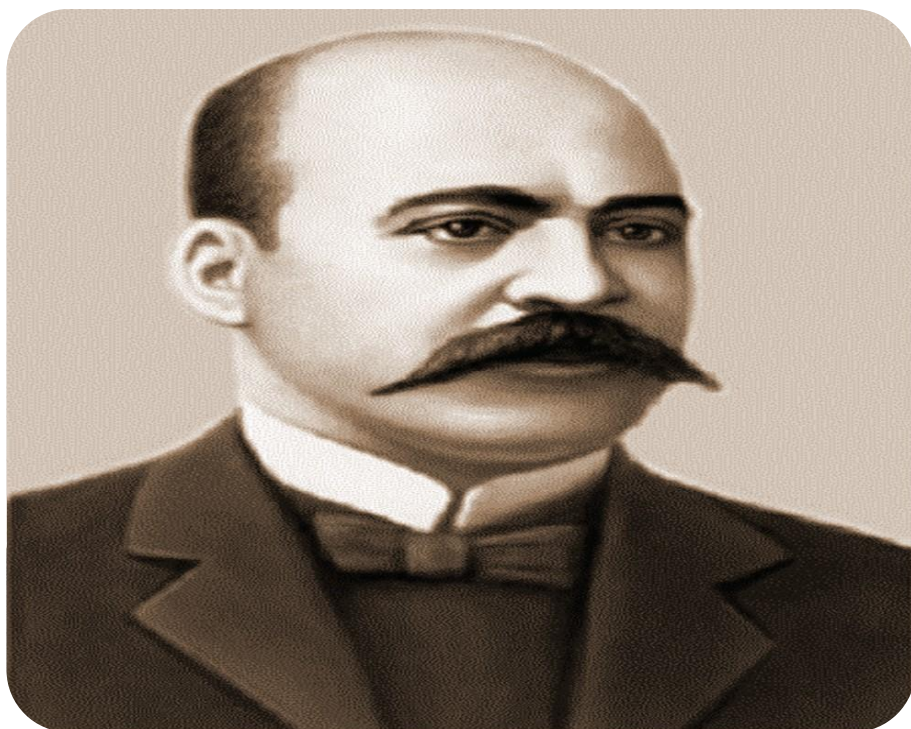

**SUMQAYIT ŞƏHƏR
S. VURĞUN ADINA MƏRKƏZİ KİTABXANA**

Metodik tövsiyyə

Sumqayıt-2019

Tərtibçi: N. Axundzadə, Metodika-bibliografiya şöbəsinin metodisti

Redaktor: Y. Əhmədova, MKS-in direktoru.

Cəlil Məmmədquluzadə: Metodik vəsait/ Tərt. ed. N.Axundzadə;

Red.Y.Əhmədova. –Sumqayıt, 2019. -16 s.

Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2019-cu ildə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, böyük yazıçı, dramaturq, publisist və ictimai xadim Cəlil Məmmədquluzadənin anadan olmasının 150 illiyi tamam olur.

Cəlil Məmmədquluzadə Azərbaycan ədəbiyyatının yeni mərhələyə yüksəlməsində müstəsna rol oynamış və bütöv bir ədəbi məktəb formalaşdırmış qüdrətli şəxsiyyətdir. Vətəndaş yazıcının bədii nailiyyətlərlə zəngin irsində azərbaycançılıq məfkurəsi dövrün ictimai-siyasi fikrinin aparıcı amili kimi dolğun ifadəsini tapmışdır. Sənətkar həyat həqiqətlərini, ictimai mühiti hərtərəfli əks etdirən və bədii-estetik dəyər daşıyıcısına çevrilən rəngarəng obrazlar qalereyası yaratmışdır. Ana dilinin saflığı uğrunda daim mübarizə aparmış Cəlil Məmmədquluzadənin meydana gətirdiyi qiymətli dram və nəsr əsərləri, parlaq publisistika dərin humanist məzmunla malik olub, özündə milli və ümumbəşəri dəyərlərin vəhdətini ehtiva edir. Azərbaycanda və onun hüdudlarından kənarda geniş yayılaraq milli oyanışa, yeniləşmə hərəkatına yol açan və azadlıq ideyalarının inkişafına qüvvətli təsir göstərən “Molla Nəsrəddin” jurnalı məhz Mirzə Cəlil dühasının məhsuludur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan xalqının çoxəsrlik mədəni sərvətlər xəzinəsinə misilsiz töhfələr vermiş söz ustası Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illiyinin layiqincə qeyd olunmasını təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, böyük demokrat ədib Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illik yubileyinə dair tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 17 yanvar 2019-cu il

“Dünyada hər bir kəs üçün sözdən böyük yadigar yoxdur.

Zira ki, mal-mülk tələf olur gedir, amma söz qalır.”

Həyatı

Cəlil Məmmədquluzadə 22 fevral 1869-cu ildə Naxçıvan şəhərində anadan olmuşdur. İlk təhsilini əvvəlcə mollaxanada, sonra isə üçsinfli Naxçıvan şəhər məktəbində almışdır. 1887-ci ildə Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirmiş, İrəvan quberniyasının Uluxanlı, Naxçıvan mahalının Baş Noraşen (indiki Şərur rayonunda Cəlilkənd), Nehrəm kəndlərində müəllimlik etmişdir (1887-1897). Kəndlərdə müəllim işlədiyi illər ədibin gələcək yaradıcılığı üçün zəngin material vermişdir. 1889-cu ildə yazdığı "Çay dəstgahı" alleqorik mənzum dramı onun ilk əsərlərindəndir. Bir sıra kiçik hekayələrini, "Kişmiş oyunu" komediyasını və "Danabaş kəndinin əhvalatları" (1894; 1936 ildə nəşr olunmuşdur) povestini də bu dövrdə yazmışdır. 1895-ci ildə yayında Moskvaya və Peterburqa getmiş, bu şəhərin mədəni həyatı ilə tanış olmuşdur. Naxçıvanda və İrəvanda müxtəlif hüquq idarələrində çalışmışdır. 1896-cı ildə ilk ailəsini qurmuşdur. 1897-ci ildə qızı Münəvvər anadan olmuş, həyat yoldaşı Həlimə xanım vəfat etmişdir. 1900-cü ildə dövrünün tanınmış hüquqşünaslarından olan Məhəmmədqulu bəy Kəngərli-nin bacısı Nazlı xanım Kəngərli ilə ailə həyatı qurur. Lakin sonradan Mirzə Cəlillə Nazlı xanımın münasibətləri korlanır. 1903-cü ildə Nazlı xanım vaxtından əvvəl ölü uşaq doğur və bununla da əsəb xəstəliyinə tutulur. Mirzə Cəlil Məhəmmədqulu bəylə birlikdə xəstəni Tiflisə aparır və həkimlərin tövsiyyəsi ilə əsəb xəstəlikləri üzrə Mixaylovski xəstəxanasına yerləşdirir. Buna baxmayaraq Nazlı xanımın xəstəliyi şiddətlənir, yeməkdən qəti imtina edir və tezliklə dünyasını dəyişir. Üçüncü dəfə 15 iyun 1907-ci ildə Həmidə xanım Əhmədbəy qızı Cavanşirlə ailə həyatı qurmuş, oğlanları Midhət və Ənvər dünyaya gəlmişdir.

Elmi fəaliyyəti

1903-cü ildən Tbilisidə nəşr edilən "Şərqi-Rus" qəzeti redaksiyasında işləmişdir. C. Məmmədquluzadənin yazıçı və jurnalist kimi formalaşmasında "Şərqi-Rus" qəzeti və onun redaktoru Məhəmməd ağa Şahtaxtinskiyin mühüm rolu olmuşdur. "Poçt qutusu" adlı ilk mətbu əsəri, "Kişmiş oyunu", Lev Tolstoydan tərcümə etdiyi "Zəhmət, ölüm və naxoşluq" hekayələri ilk dəfə bu qəzetdə dərc edilmişdir. 1904-cü il noyabrında C. Məmmədquluzadənin "Şərqi-Rus" qəzetinin müvəqqəti redaktoru olmuşdur. 1905-ci ildə "Şərqi-Rus" bağlandığı zaman Məmmədquluzadə, jurnalist Ömər Faiq Nemanzadə və maarifpərvər tacir Məşədi Ələsgər Bağırzadə ilə şərikli bu qəzetin mətbəəsini alıb, ona "Qeyrət" adı vermişdir. 1905-1907-ci illərdə C. Məmmədquluzadənin ilk kitabçaları, ("Poçt qutusu", "Usta Zeynal", "Qurbanəli bəy", "İranda hürriyyət") "Qeyrət" mətbəəsində nəşr olunmuşdur. Həmin ildə C. Məmmədquluzadə Tiflisdə uşaqlar üçün məktəb və pansion açmışdı. 1905-ci ildə "Kavkazski raboçi listok" qəzetində Cənubi Azərbaycandan gəlmiş fəhlələrin ağır həyatını təsvir edən "Binəsiblər" və "Xeyirdua" məqalələri ilə çıxış etmişdi. C. Məmmədquluzadə həmin ildə "Novruz" adlı gündəlik qəzet çıxarmağa icazə alsa da, azadlıq hərəkatının təsiri ilə mübariz satira orqanı nəşr etməyi daha münasib bildi.

Cəlil Məmmədquluzadənin 100 illiyi münasibətilə buraxılmış

SSRİ poçt markası (1966)

İlk nömrəsi 1906-cı il aprelin 7-də (köhnə stil ilə 20 aprel) çıxan "Molla Nəsrəddin" jurnalının nəşrinə başlamaqla o, Azərbaycanda, eləcə də türk-müsəlman dünyasında ilk dəfə satirik jurnalistikanın əsasını qoydu. Həmin vaxtdan o, Molla Nəsrəddin adı ilə tanındı. Mirzə Ələkbər Sabir, Nəriman Nərimanov, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Məmməd Səid Ordubadi, Ömər Faiq Nəmanzadə, Əli Nəzmi, Əliqulu Qəmküsar kimi yazıçı və jurnalistlərlə möhkəm ideya-yaradıcılıq əlaqəsi yarandı. C.Məmmədquluzadənin təbliğ etdiyi dərin demokratizm və azadlıq ideyaları jurnala ümumxalq məhəbbəti, beynəlxalq aləmdə böyük nüfuz qazandırdı. Mollanəsrəddinçilər Yaxın və Orta Şərqdə "Molla Nəsrəddin məktəbi" adlı qüdrətli mətbuat və ədəbiyyat məktəbi yaratdılar. "Molla Nəsrəddin" "Suri-İsrafil" (Azərbaycan), "Nəsimi-şimal" (İran), "Cəm" (Türkiyə), "Uklar", "Yəşen" (Tatarıstan), "Tokmaq" (Türkmənistan), "Sinək" (Kırım) və s. satirik jurnallar üçün nüsxə oldu. Ə. Lahuti, A. Turqay, M. Dehxuda, Ə. Gilani "Molla əmi"ni özlərinə müəllim və ustad seçmişdilər. Jurnalın Rusiyadan başqa Asiya, Avropa və Amerikanın bir sıra ölkəsində də abunəçiləri var idi. Başqa mollanəsrəddinçilər kimi, C.Məmmədquluzadə də irtica və qaraguruhçuların arakəsilməz təqib və təzyiqinə məruz qalırdı. Çar hökuməti onu tez-tez məhkəmə məsuliyyətinə cəlb edir, "Qeyrət" mətbəəsində axtarışlar aparır, bəzən də "Molla Nəsrəddin" in nəşrini dayandırır. "Molla Nəsrəddin" jurnalı yazıçının M.Ə.Sabirlə ayrılmaz dost olmasında da böyük rol oynamışdır.

Cəlil Məmmədquluzadə ev muzeyi

1920-ci ilin iyun ayında C.Məmmədquluzadə ailəsi ilə birlikdə Təbrizə köçmüş^[4] və 1921-ci ildə orada Molla Nəsrəddinin 8 nömrəsini çap etmişdir. 1922-ci ildə "Molla Nəsrəddin" in nəşrinin burada davam etdirmişdir. "Yeni yol" qəzetinin redaktoru, Ümumittifaq Mərkəzi Yeni Əlifba Komitəsinin üzvü, Bakı Tənqid-Təbliğ Teatrının təşkilatçılarından olmuş, "Maarif və mədəniyyət", "Yeni kənd", "Şərq qadını" (indiki "Azərbaycan qadını") və s. mətbuat orqanlarında fəaliyyət göstərmişdir. 20-ci illərin ikinci yarısından tibarən C. Məmmədquluzadənin həyatında

ciddi sarsıntılar dövrü başlanmışdır. Onun baş redaktoru olduğu "Molla Nəsrəddin" jurnalına ciddi senzura nəzarəti qoyulmuş, jurnalın nəşri üçün ayrılan dövlət vəsaiti (dotasiya) azaldılmışdı. Hətta "Molla Nəsrəddin" jurnalının Mübariz Allahsızlar Cəmiyyətinin orqanı kimi fəaliyyət göstərməsi məqsəduyğun hesab edilmişdi. Bir çox dövlət səviyyəli toplantılara, ədəbi-mədəni tədbirlərə dəvət edilməməsi, dövrü mətbuatda haqqında çap olunan yersiz tənqidi məqalələr də böyük demokrat ədib üçün gözənilməz mənəvi-zərbələrə çevrilmişdir. Bütün bunlar yazıçının sağlamlığını ciddi surətdə sarsıtmışdı. Cəlil Məmmədquluzadə 40 illik yaradıcılığı boyu müxtəlif janrlarda (dram, hekayə, povest, şeir, publisistika, ədəbi tənqid, xatirə və s.) yazdığı əsərləri ilə realist Azərbaycan ədəbiyyatının yeni, yüksək pilləyə qalxmasında müstəsna rol oynamışdı. C. Məmmədquluzadə ədəbi və estetik görüşlərində realizmin ardıcıl tərəfdarı, mübariz təbliğatçısı və nəzəriyyəçisi idi. M. F. Axundov ənənələrinə əsaslanan C. Məmmədquluzadə sənətdə mücərrədliyə, formalizm təzahürlərinə, bitərəflik və ideyasızlıq meyillərinə qarşı kəskin mübarizə aparırdı. Ədəbiyyatı və mətbuatı bütün xalqın, hətta sadə, savadsız, avam adamların malı etmək onun əsas yaradıcılıq qayələrindən idi. O, "qələmlə təşəxxüs satan" məsləksiz yazıçıları - "şeir bülbülləri"ni hiddətlə tənqid edirdi. Hələ "Danabaş kəndinin əhvalatları" povesti və ilk hekayələri ilə C. Məmmədquluzadə tənqidi realizm yolunu tutmuşdu. Bu əsərlərdə o zamankı Azərbaycan kəndində hökm sürən feodal-patriarxal münasibətlər, çar məmurlarının və din xadimlərinin özbaşınalığı, şüurlarda və məişətdəki gerilik, mövhumat və xürafat, qadınların acınalıq taleyi, tərəqqi və dirçəlişə çağıran böyük vətəndaş yağısı ilə qələmə alınmışdı. C. Məmmədquluzadə öz qələm və məslək dostları ilə birgə Azərbaycan satirasını daha da inkişaf etdirərək, ona demokratik məzmun verdi. Onun " Poçt qutusu" (1905), "Usta Zeynal", "İranda hürriyyət" (1906), "Qurbanəli bəy" (1907) kimi hekayələri, məşhur "Ölülər" mühitinin rəzalətlərini nifrətlə damğalamış, işıqlı həyat haqqında arzuların tərcümanı olmuşdur. İlk dəfə 1916-cı ildə Bakıda tamaşaya qoyulan "Ölülər" komediyası "baltanı dibindən vuran" (Ü. Hacıbəyov), "İdeyası inqilabi" (N. Nərimanov) bir əsər kimi hərərlə qarşılanmışdı. C. Məmmədquluzadənin yaradıcılığında milli şüur, mənsub olduğu xalqın müstəqilliyi və taleyi ("Anamın kitabı", 1919), ailə məktəb tərbiyəsi, ümumiyyətlə, marifçilik ideyaları ("Danabaş kəndinin məktəbi", 1921) və s. problemlər də geniş yer almışdı. Erməni və Azərbaycan münəqişəsi mövzusunda yazılmış birpərdəli "Kamança" (1920) pyesində xalqımızın dərin humanizmini böyük sənətkarlıqla təcəssüm etdirmişdir. "Dəli yığıncağı" (nəşri 1936) komediyasında feodal-patriarxal münasibətləri, fantizm kəskin tənqid atəşinə tutulur. Bədii yaradıcılığda da olduğu kimi, publisistikasında da əsasən, satirik janrlardan istifadə etmişdir. O, çarizm, sosial ədalətsizlik, fantaizm, xurafat, cəhalət və nadanlıq, Qərb inperailzmi və Şərq istibdadı əleyhinə çevrilmiş yüzlərcə publisistik məqalə, fleyton və satirik miniatürün müəllifidir. Həmçinin, müxtəlif satirik təsvir üsulları ilə II Nikolay, Məmmədəli şah, Sultan Əbdülhəmid, Kayzer Vilhelm və b. "böyükləri ifşa edirdi. Digər dünya demokrat yazıçıları və M. F. Axundov məzlumlar ələ, "dəyənək" almağa, zalımlara qarşı qəti mübarizə aparmağa çağırırdı. "Cümhuriyyət" (1917) adlı əsərində xalq hakimiyyəti, demokratik respublika tələbi irəli sürülürdü.

Cəlil Məmmədquluzadənin büstü

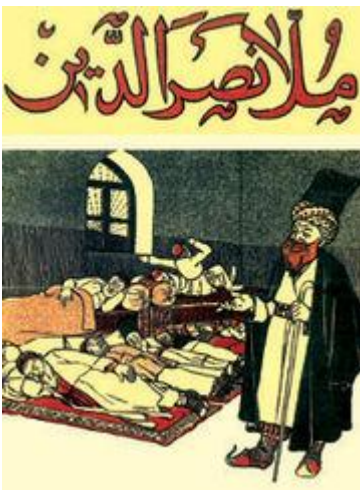
C. Məmmədquluzadənin publisit əsərlərində milli məsələdən, İran və Türkiyə inqilablarından, qadın azadlığı, maarif, ədəbiyyat, incəsənət, ana dili və s. ictimai-mədəni tərəqqi problemlərindən bəhs edilir, qabaqcıl fikirlər yürüdüldü. Çoxcəhətli, dərin bilik sahibi olan ədib Datvin, Epikür, və Sokrat, Şekspir və Şiller, Kant və Spinoza, Holbax və Leybnits, Qlinka və Bethoven, Derjavin və Puşkin, Zərdüşt və Mani, müxtəlif siyasi, fəlsəfi, dini, sosioloji cərəyanlar haqqında yazmış, mürtəce ideyaları rədd etmiş, Bəşər dühasının mühüm nailiyyətlərini təbliğə çalışmışdır. 1922-1930-cu illərdə C. Məmmədquluzadə "Molla Nəsrəddin"-i mübariz mətbua orqanlarından birinə çevirmək üçün səylə çalışmış, gənc yazıçı və rəssamların böyük bir nəslini satirik jurnalistika sahəsində işləməyə hazırlayırdı. Jurnalın bu illərdə çıxan nomrələrində C. Məmmədquluzadə satiraya yeni ictimai məzmun vermək məqsədi ilə ciddi yaradıcılıq axtarışları aparırdı. O, publisistikası, nəsr və dram əsərləri ilə Azərbaycan ədəbiyyatını janr və formaca da zənginləşdirmişdir. Xüsusilə də, kiçik hekayənin böyük ustadı hesab edilirdi. Hekayələri sosial mətləbləri son dərəcə yığcam formada, məharətlə əks etdirmək baxımından dünya ədəbiyyatının kamil nümunələri sırasında durur. C. Məmmədquluzadənin zəngin bədii irsi, "Molla Nəsrəddin" jurnalı təkcə Azərbaycanda deyil, Yaxın və Orta Şərqdə, xüsusilə İran və Türkiyədə ədəbi-ictimai fikrin, maarifçi-demokratik hərəkatın inkişafına təsir göstərmişdir.

Cəlil Məmmədquluzadənin Bakıdakı Ev Muzeyi

C.Məmmədquluzadənin əsərləri bir sıra dillərə tərcümə edilmişdir. Azərbaycan Respublikasında bir sıra küçə və mədəni-maarif müəssisəsinə (o cümlədən Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrına və Naxçıvan Muxtar Respublika Ədəbiyyat Muzeyinə) C.Məmmədquluzadənin adı verilmişdir. Keçmiş Astraxan rayonu və şəhəri 1967-ci ildə onun şərəfinə Cəlilabad, vaxtilə müəllimlik etdiyi Baş Nəraşen kəndi isə Cəlilkənd adlandırılmışdır. Naxçıvanda və Cəlilabadda heykəli qoyulmuşdur. Bakıda və Naxçıvanda ev-muzeyləri, Nəhrəm və Cəlilkənd kəndlərində xatirə muzeyləri açılmışdır. Anadan olmasının 100 və 125 illik yubileyləri geniş qeyd olunmuşdur.

17 yanvar 2019-cu ildə Azərbaycan prezidenti Cəlil Məmmədquluzadənin 150 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında sərəncam imzalamışdır.

Cəlil Məmmədquluzadənin 25 il redaktoru olduğu "Molla Nəsrəddin" jurnalının üz qabığı (1906)

Şəcərəsi

- Baba
 - Hüseynqulu (1808-?)
 - Məşədi Məmmədqulu (1836-1905)
 - Cəlil Məmmədquluzadə (1868-1932)^[7]

Dini görüşləri

Cəlil Məmmədquluzadənin dini görüşləri, ümumiyyətlə, mübahisə doğurur. Bəzi mənbələrə görə o ateist, bəzi mənbələrə görə isə sadəcə müsəlman demokratizminin tərəfdarı olmuşdur. Amma bu dəqiqdir ki, o öz əsərlərində dövrünün ekstremist düşüncələrinə, cahilliyə, savadsızlığa və dini xurafatlara qarşı kəskin tənqidi fikirlər səsləndirmişdir.

Əsərləri

- ***Cəlil Məmmədquluzadə. Əsərləri: 4 cildə. I cild. Nəsr, dram əsərləri, satirik şeirlər, tərcümələr***
- ***Cəlil Məmmədquluzadə. Əsərləri: 4 cildə. II cild. Felyeton və məqalələr***
- ***Cəlil Məmmədquluzadə. Əsərləri: 4 cildə. III cild. Felyeton və məqalələr***
- ***Cəlil Məmmədquluzadə. Əsərləri: 4 cildə. IV cild. Memuarlar, məqalələr, məktublar***

Tərcümələr

- L.N.Tolstoy. Zəhmət ölüm və naxoşluq
- Xanzadə. Arvad (hekayə)
- Marağalı Zeynalabdın. “Səyahətnameyi- İbrahimbəy” romanından parça. Ağalar
- İzahlar

Haqqında çəkilən film

- *Cəlil Məmmədquluzadə (film, 1966)*

Əsərləri üzrə çəkilən filmlər

- Poçt qutusu (film, 1967)
- Quzu (film, 1967)
- Qəm pəncərəsi (film, 1986)
- Pirverdinin xoruzu (film, 1987)
- Qurbanəli bəy (film, 1989)
- dünyadan salam (film, 1991)
- Lal (film, 1992)
- Anamın kitabı (film, 1994)
- Nigarançılıq (film, 1998)
- Lal (film, 2003)
- Oyun (film, 2003)
- Sirkə (film, 2003)
- Kefsiz (film, 2003)

Molla Nəsrəddin-Cəlil Məmmədquluzadə! Yaxın Şərqə səse salan məşhur Molla Nəsrəddin” jurnalının baş redaktoru olmuşdur.

Cəlil Məmmədquluzadənin 25 il redaktoru olduğu "Molla Nəsrəddin" jurnalının üz qabığı (1906)

Molla Nəsrəddin — Azərbaycan dilində satirik, populyar jurnal. İlk sayı 1906-cı il aprelin 7-də (köhnə təqvimlə 20-də) Tiflisdə işıq üzü görüb.

«Molla Nəsrəddin»in birinci sayı 1906-cı il aprel ayının 7-də Tiflisdə çapdan çıxıb.

1906-1918-ci illərdə Tiflisdə,

1921-ci ildə Təbrizdə,

1922-1931-ci illərdə Bakıda nəşr edilib.

Redaktoru və müəllifi Cəlil Məmmədquluzadə olub.

25 il ərzində 748 nömrəsi (340-ı Tiflisdə, 8-i Təbrizdə, 400-ü Bakıda) çıxıb.

Bizi deyib gələn Molla Nəsrəddin jurnalı və karikaturaları

Həmidə xanım “Xatirələrim”də yazır: “1906-cı il aprel ayının 7-si gecəsi Mirzə Cəlillə Ömər Faiq Nəmanzadənin cibində cəmi 9 manat pul var imiş. Onlar da bu pula çap dəzgahının qulpunu fırlatmaq üçün bir hambal tutublarmış. Gecə hambalı yola saldıqdan sonra ikinci hambal tutmağa daha pul qalmayıb. Onlar səhərə qədər növbə ilə çap dəzgahının qulpunu fırlayıblar.” Sabahı isə Azərbaycan mətbuat tarixinin ən şərəfli səhifələrindən biri yazılıb: “Molla Nəsrəddin”.

7 aprel 1906-cı ildə, Tiflisdə “Molla Nəsrəddin” jurnalının ilk nömrəsi çapdan çıxır. Jurnalın redaktoru böyük Azərbaycan yazıçısı Cəlil Məmmədquluzadə idi. Müəyyən fasilələrlə nəşr olunan jurnal 1906-1918-ci illərdə Tiflisdə, 1920-1921-ci illərdə 8 nömrə ilə Təbrizdə, 1922-1931-ci illərdə isə Bakıda nəşr olunur.

“Molla Nəsrəddin” jurnalının nəşrinə başlamaqla Cəlil Məmmədquluzadə Azərbaycanda, eləcə də Yaxın Şərqdə satirik jurnalistikanın əsasını qoydu.

Həmin vaxtdan Cəlil Məmmədquluzadə “Molla Nəsrəddin” adı ilə məşhur oldu.

Ömər Faiq Nəmanzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Əbdürrəhman bəy Haqverdiyev, Əli Nəzmi, Əliqulu Qəmküsar kimi yazıçılar və jurnalın ilk saylarının rəsmlərini çəkmiş rəssam Şmerling, Rotter, Əzimzadə və digərləri jurnalın əsas yaradıcı heyətinə daxil idi.

Birinci nömrənin üz qabığı -Həmin karikaturanın müəllifi Oskar Şmerlingdir. Burada bir molla (yəni Molla Nəsrəddin) və yatmış insanlar təsvir edilir. Bu karikaturanın ən yaxşı izahı Mirzə Ələkbər Sabirin elə “Molla Nəsrəddin”in ilk sayıda gedən və aşağıdakı misralarla başlanan şeiridir:

Tərpənmə amandır bala, qəflətdən ayılma!

Açma gözünü, xəbi-cəhəldən ayılma!

Laylay, bala, laylay!

Molla Nəsrəddinçilər həm də Yaxın və Orta Şərqdə "Molla Nəsrəddin məktəbi" adlı mətbuat məktəbi yaratdılar. Jurnalın Rusiya ilə yanaşı, Asiya, Avropa və Amerikanın bir sıra ölkələrində abunəçiləri var idi.

"Molla Nəsrəddin" eyni zamanda Azərbaycan satirik rəsamlığının yaradıcısıdır. Mollanəsrəddinçi satirik qrafika əsasında Azərbaycan karikatura məktəbi yaranmışdır. Əzim Əzimzadə məhz "Molla Nəsrəddin" jurnalı zəminində meydana çıxdı və milli karikatura sənətinin yaradıcısı səviyyəsinə yüksəldi.

Hətta XXI əsrdə də jurnalın ideyalarının davamçıları var. Müxtəlif veb-saytlarda və sosial şəbəkələrdə Molla Nəsrəddin səhifələri yaradılır, jurnalın müxtəlif saylarındakı məqalələr və karikaturalar oxucularla paylaşılır. Bunun bir səbəbi də istər Molla Nəsrəddində çap edilən yazıların istərsə də karikaturaların əfsuslar olsun ki, aktuallığını itirməməsidir.

C. Məmmədquluzadənin fikirləri:

- Ey mənim yüz il sonra dünyada yaşayacaq millətim! Əgər bir gün hardansa "Molla Nəsrəddin" in saralmış və cırılmış vərəqləri əlinə keçsə, onda mənim milləti nahaqdan tənqid etdiyimi fikirləşmə.
- Əgər bilmək istəsəniz ki, kimə gülürsünüz, o zaman qoyun qabağınıza aynanı və diqqət ilə baxın camalınıza.
- Məndən soruşsalar ki, dövlətdən, naz-nemətdən nəyim var, qürur hissi ilə deyərdim: Bütün kainatı, yer üzünü təsvir və tərənnüm etməyə qadir sözüm, ana dilim var.
- Dirisiylə rusca, ölüsüylə ərəbcə anıšan xalqım mənim.
- Uşaqlıqdan görmüşəm ki, qonşu qadınlar, uşaqlar yad it görəndə kimi ona "paşol", yəni "get" deyib qovmağa çalışırlar. Mən təəcüb edirdim: doğurdanmı, itlər rusca "danışır"lar? Mən bir dəfə əlimə daş götürüb, itə sarı "get burdan", "rədd ol" deyərək qışqırdım. It bu sözləri eşidən kimi məndən uzaqlaşdı. Deməli, it azərbaycanca da "başla düşürmüş".
- Gələcəkdə tərbiyəli övlada-nəslə malik olmaq istəyiriksə, yaşamaq və nəslimizi yaşatmaq istəyiriksə qadın və qızlarımızı oxutmalıyıq, məhv olmaq istəmiriksə bir çox uğursuzluqlara və qurbanların olacağına baxmayaraq, qadınlara tam azadlıq verməliyik.
- Ey Şərq qadınları, oxuyun, oxuyun, oxuyun! Əgər oxuyub savad və elm qazansanız, onda azadlığın qədrini bilərsiniz, onda xoş bəxtlik yolunu taparsınız; oxumasanız qaranlıqda qalacaqsınız, oxumasanız bədbəxt olacaqsınız və bədbəxt olmağınızdan savayı uşaqlarınızı da bədbəxt edəcəksiniz.
- Yer, göy, aylar və ulduzlar... gündən qopub ayrılmış "par-çalar" olduğu kimi, ölkədəki müxtəlif yönlü siyasi düşüncələr də vahid Ananın -Azərbaycanın ətrafında birləşməlidirlər.
- Ax, gözəl Azərbaycan vətənim, harada qalmısan? Gəlin, gəlin, ey unudulmuş vətənim cırıq-mırıq qardaşları! Gəlin görək, beşikdə yad millətlərin südünü əmmiş, vətənimizdən yadırgamış və millətimizin ruhundan xəbərsiz bir para millət başçılarımız sizə nə gün ağlayacaqlar?! Niyə sakitsiniz, ey mənim lüt-ürvan qardaşlarım?
- Hərdən otururam və papağımı qoyub fikirləşirəm, öz-özümə deyirəm: ay rəhmətliyin oğlu, axı, bu müsəlmanlardan nə istəyir-sən? Sonra öz-özümə cavab verirəm ki, vallah, heç özüm də bilmirəm ki, nə istəyirəm. Lal ol, ay Molla! Nə səmər hasil olacaq bu sözlərdən? Kimdir sənə qulaq verən? Kimdir məcmuə və qəzet oxuyan? Qulaqlar

kar, gözlər kor, zövqlər məhv... Kimdir etina edən sənin həcv və məsxərəyə? Sən ha yaz, yaz, yaz, yaz...

Kitabxanada təbliği

Böyük ədibin həyat yolu kimi, yaradıcılığı da mürəkkəb, çoxcəhətli olmuşdur. Gənc nəslin yüksək mənəvi-əxlaqi dəyərlər ruhunda tərbiyə olunmasında, oxucuların mənən kamilləşməsində, C. Məmmədquluzadə yaradıcılığı bu gün də aktuallığını itirməyib. 2019-cu ildə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, böyük yazıçı, dramaturq, publisist və ictimai xadim Cəlil Məmmədquluzadənin anadan olmasının 150 illiyi tamam olur. Bununla əlaqədar olaraq kitabxanalara tədbirlər planı hazırlamaq və buna müvafiq işlərin həyata keçirilməsi tövsiyə olunub. Yazıçının 150 illik yubileyi çərçivəsində kitabxanalarda bir sıra tədbirlər təşkil etmək tövsiyə edilir: Oxucu konfransı, kitab sərgisi, virtual kitab sərgisi, videoçarxların hazırlanması, , dəyirmi masanın keçirilməsi. Virtual kitab sərgisini hazırlayan zaman həm kitabxananın fondunda olan ədəbiyyatlardan, həm də elektron resurslardan istifadə etmək lazımdır. Slaydlar şəklində hazırlanan sərgidə yazıçının həyat və yaradıcılığı haqqında məlumatlar, əsərləri, haqqında yazılan əsərlər, qəzet və jurnal məqalələri, audiovizual sənədlər və s. öz əksini tapa bilər. Virtual kitab sərgisini hazırlayan zaman kitabın üz qabığı, biblioqrafik təsviri, annotasiyası və əgər mümkünse, kitabın onlayn versiyası və və linq hazırlamaq olar.

Nümunə: ***Virtual kitab sərgisi*** :

1. Sərginin başlığı "C. Məmmədquluzadə-150
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamları
3. Əsərləri
4. Cəlil haqqında kitablar
5. Qəzet və jurnallarda dərc olunan məqalələr

Açıq qapı: Bir gün ərzində Cəlil Məmmədquluzadə günü elan etmək olar. Gün ərzində gələn oxucuları sərgi ilə tanış etmək. Açıq qapı günü C. Məmmədquluzadə günü olduğu üçün kitab müzakirəsi, Biblioqrafik xülasə, slayd şəklində hazırlana sərgi və s. keçirmək olar. Yazıçı haqqında hazırlanmış virtual sərgi ilə də oxucuları tanış etmək.

İnformasiya günü: bu tədbir formasında da Cəlil Məmmədquluzadə haqqında gün ərzində kitabxanaya gələn oxuculara məlumat vermək və yazıçının 150 illik yubileyi haqqında verilmiş sərəncamı xatırlatmaq.

Kitab müzakirəsi: 1909-cu ildə yazdığı dörd məclis və beş pərdədən ibarət komediya. **"Ölülər" pyesi** - Camaatın cahilliyindən istifadə edərək və dini əlində bəhanə tutaraq məzlumların başına müsibətlər gətirən fırıldaqçı Şeyx Nəsrullah, onun köməkçisi Şeyx Əhməd cəmiyyətin bütün rəzilliklərini gören və onların səbəblərini anlayan kefli İsgəndər, "ölü dirilərmə?" şübhəsində çaş-baş qalmış Hacı Həsən ağa Ölülər pyesinin bədii personajlardır. Məmmədquluzadə əsərdə camaatın cahilliyini, avamlığını, elmsizliyini və mərifətsizliyini tənqid edir. Pyesdə Kefli İsgəndər fırıldaqçı Şeyx Nəsrullahı qarşı qoyulur. Kefli İsgəndər Şeyx Nəsrullahın "ölü diriltmə" yalanına inanmır, onu ifşa edir. Ancaq camaat həmişə içki içən, həmişə doğruları söyləyən İsgəndərə inanmayaraq ona dəli adı verir. Cəlil Məmmədquluzadə Şeyx Nəsrullah obrazı vasitəsilə İslam dinindən öz çirkin məqsədləri üçün istifadə edən fırıldaqçı

insanları tənqid etmiş, Kefli İsgəndər obrazı ilə camaatı cahillikdən oyatmaq üçün şüarlarını oxuyucuya çatdırmışdır. Komediyanın əsasında tənqid və gülüş, dayanır. Bunlar da növlərinə və mahiyyətinə görə müxtəlifdir. Gülünc, mənasız, yaxud islah edilə bilən vəziyyətlərin və xarakterlərin estetik qiymətləndirilməsi yumorun və ya yüngül kinayənin əsasını təşkil edir. Satiranın qarşısında isə daha kəskin, daha sərt vəzifə durur. O, acı kinayə, sarkazm vasitəsilə təkcə gülüncüyü deyil, həm də təhlükəli olan ictimai naqisliyi, bəlaları ifşa edir.

Kitabın müzakirəsini keçirən zaman aparıcı kitab haqqında maraqlı məlumatları da iştirakçıların diqqətinə çatdırı bilər.

Kitab haqqında maraqlı məlumatlar:

- Pyes milli dramaturgiyamızda ilk tragikomediya janrlı əsərdir.
- 1916 il aprelin 29-da Bakıda, Tağıyev teatrında əsərin ilk tamaşası oldu. Tamaşanın rejisoru H.Ərəblinski idi. İsgəndər rolunda M.Əliyev, Şeyx Nəsrullah rolunda Əliqulu Nəcəfov çıxış edirdi.
- Bakıda nəşr olunan «Açıq söz» qəzetinin 1 may 1916 il sayındakı “Ölülər” haqqında təəssürat məqaləsində deyilirdi: “Cümə günü Tağıyev teatri bir ədəbiyyat bayramı keçirdi. Mola Nəsrəddinin əsəri – təhriri olan “Ölülər” draması tamaşa edilirdi”.
- “ O dünyadan salam ” filmi bu pyes əsasında çəkilmişdir. Rejissor: Tofiq Tağızadə.
- Azərbaycan Respublikasının sabiq prezidenti Heydər Əliyevin ən sevdiyi pyesdir.

Kitab haqqında bəzi ziyalı adamların fikirləri:

“Artıq dərəcədə məharətlə yazılmış, məzmunu eynən həyatımızdan götürülmüş, ideyası, inqilabi bu drama müsəlman həyatında böyük rollar oynayacaqdır”- **N.Nərimanov**

“Ölülər Mola Nəsrəddin kimi, baltanı dibindən vuran bir pyesidir”- **Üzeyir Hacıbəyli.**

“Ölülər son komediyalarımız içində parlaq bir mövqe tutur. Ölülərdə sənətkarənə bir dirilik, mahirənə bir incəlik var. Ölülər mühərrirində bəzən Qoqol ruhu yaşar»-

Hüseyn Cavid.

Müəllifin digər bir əsərinin müzakirəsini keçirmək olar.

ANAMIN KİTABI - - 1920-ci ildə Cəlil Məmmədquluzadə tərəfindən qələmə alınıb. Cəlil Məmmədquluzadənin bu dram əsəri XX əsrin əvvəllərindəki Azərbaycan cəmiyyəti, xüsusilə də Azərbaycan ziyalıları haqqındadır. Pyesin əsas ideyası Vətənə, xalqa, ana dilinə sadıq olmağa çağırışdır. Əsərdə müxtəlif dövlətlərə meyli olan ziyalıların səhv yol tutduqları tənqid olunur. Müəllifə görə, xalqın nicat yolu kiminsə, hansı dövlətinə ağuşuna atılmaq yox, Vətən ideyası ətrafında birləşməkdir.

Əsərin əsas surətləri bir atanın, bir ananın övladları olan üç qardaşdır: Rüstəm bəy, Mirzə Məmmədəli və Səməd Vahid. Bu qardaşlar ilk növbədə geyimləri ilə fərqlənirlər. Rusca ali təhsil almış Rüstəm bəy "intelligent" paltarındadır, yəni pidjak və jilet geyib, qalstuk taxır. İranda oxumuş Mirzə Məmmədəlinin başında uca İran bərkü, əynində uzun İran geyimi.. İstanbulda oxumuş Səməd Vahid isə başına qırmızı fəs qoymuşdur. Qardaşların geyimləri kimi zövqləri, dünyagörüşləri də fərqlidir. Ataları mərhum Əbdüləzim vətənpərvər və qeyrətli bir kişi olduğu halda , oğlanları milli ənənələrdən tamamilə uzaqdılar, demək olar ki, yaddırlar. Onlar təhsil aldıkları dillərə meyli göstərilir Onlar o qədər fərqlidilər ki, bir ailədə, bir otaqda belə qalıb işləyə bilmirlər.

Qardaşların bütün günü evdə kitab oxumaları hökumət nümayəndələrini şübhəyə salır. Senzor Mirzə Cəfərin bu 3 qardaşın kitablarını yoxlamaq üçün gəlişi səhnəsində onlar arasında daha bir neçə fərq olduğu anlaşılır. Məlum olur ki, qardaşların soyadları müxtəlifdir, kitabları da bir-birindən fərqlənir. Rüstəm bəy Əbdüləzimovun kitabları lüğətlərdən ibarətdir, Mirzə Məmmədəli xələfi-mərhum Əbdüləzimin kitabları günün tutulması haqqında, Əbdüləzimzadəyi- Səməd

Vahidin kitabları isə "həpsi əşardır"- yəni şer və əruz haqqındadır.

Əsərdəki hadisələr son nəticədə Vətəni təmsil edən Ananın, yəni Zəhrabəyim surətinin üzərində mərkəzləşir. Oğullarının bir-biri ilə dil tapa bilməmələri ananı dərddə salır. Ananın sözlərinin təsirsiz qaldığını gören Gülbahar qardaşlarının bir-biri ilə yadlaşmasında onların kitablarını günahkar bilir. Buna görə də o həmin kitabları yandıraraq, anasının qoynunda gəzdirdiyi vəsiyyəti oxuyur. Müəllifin "Anamın kitabı" rəmzi adını verdiyi bu kitab əslində Vətənin kitabıdır. Kitabda ata öz övladlarına Ana ətrafında birləşməyi vəsiyyət edir.

Cəlil Məmmədquluzadənin "Anamın kitabı" pyesi yüksək ideyasına və dərin məzmununa görə bu gün də böyük tərbiyəvi əhəmiyyət daşıyır.

Kitab müzakirəsi Uşaq kitabxanalarında da təşkil oluna bilər:

“Saqqalı uşaq” və yaxud “Kamança” əsərinin müzakirəsini keçirmək olar.

Saqqalı uşaq: - Qısaca: “Molla əmi” şəhərdə yaşayan, orta təbəqədən, savadlı birisidir. Bir gün evinin çöl divarında yazı görür. Uşaqlarındam şübhələnib, onlar danlayır. İkinci dəfə belə bir cızma-qara görəndə heç nə demir və sonra bu cızma-qaraların əsl günahkarı üzə çıxır.

Cəlil bəy əsərlərində hər zaman sadə obrazlara üstünlük verir. Onun hekayələrində, fleytonlarında başqa insanları, hadisələri təhlil edən bir obraz görə bilməzsiniz. Çoxu İranlı, fağır, savadsız, kasıb “müsəlman” qadın və kişilərdir. Hadisələr də o qədər sadədir ki, elə bil yaxın bir adamınız sizə əhvalat danışır.

“Saqqalı uşaq” da bu qəbildəndir. Varlı olmadığı 3-4 yumurtanın pulunu borclu qalmasında bəlli olan, lakin, övladlarını qapazla yox, sözlə tərbiyə edəcək savadlı olan hekayəni danışan elə içimizdən biridir. O da, bəlkə də bizim edəcəyimiz kimi savadı olmayan, qalan borcu qapı dalına çəkdiyi heyvan, yumurta cızma-qarasından yadında saxlayan Kəblə Əzimə gülür. Lakin, hər şey bu qədər sadədirmi? 40-45 yaşında saqqalı bir kişinin uşaqlar kimi divara cızma-qara etməsi həqiqətən gülməlidirmi? Bir insanın öz çörəyini qazana bilməsinə çətinlik yaradacaq qədər bisavad olması... Az idimi o vaxt Kəblə Əzimlər? Deyildi. Elə indi də az deyil. Bəlkə indi “əlif” lə “bey” i bilməsə də, əlifbanı bilməyən insan yoxdur, lakin, bu “savadlı” olmaq üçün kifayətdirmi?

Artıq divar arxasına cızma-qara etmə dövrü olmasa da, əlimizdəki bizdən daha ağıllı telefonlarla bütün məlumatları, fikirləri “copy-paste” edirik. Özümüzü, fikirlərimizi ifadə etmək üçün sözlərimizdən yox, üstü yazılı rəsmlərdən, gülməcələrdən istifadə edirik. Gün keçdikcə daha az oxuyur, daha az yazır və təbii olaraq daha az düşünməyə başlayırıq. Üstündən bir əsr keçməsinə baxmayaraq, Cəlil bəyin Kəblə Əzimi olduqca canlıdır. O qədər canlıdır ki, aramızda yaşayır, fikir bildirir, rəylər, mesajlar yazır və biz yenə onlara gülürük. Lakin, biz hekayədəki əhvalatı danışan kimi təəccübümüzdən yox, oradaki uşaqlar kimi günahın bizdə olmadığına, onlardan biri olmadığımıza sevinə-sevinə gülürük. Onda deyən indi, bizim saqqalı uşaqlar, yoxsa Kəblə Əzimlər? Məncə, müəllifin qarşımıza qoyduğu sual budur.

“Kamança” - Kamança pyesi 1920-ci ildə Şuşada yazılmışdır. Janrına görə faciə olan bu əsərin mövzusu 1918-1920 illərdə Qarabağda baş vermiş erməni-müsəlman qırğınından götürülmüşdür. Əsərin mərkəzi surəti Qəhrəman yüzbaşıdır. Ədib onun simasında cəsur, qorxmaz, mərd bir azərb. surəti yaratmışdır. Dostları ermənilər tərəfindən öldürüldüyündən qəhrəman yüzbaşı çox qayğılı və gərgindir. Qəhrəman yüzbaşının qəlbində bir-birinə qarşı duran iki hiss, iki duyğu, iki niyyət çarpışır. Öldürülmüş dostlarının intiqamını almaq, düşmənin tökdüyü nahaq qanların əvəzini çıxmaq istəyir. Eyni zamanda o, yüksək humanist hisslərlə yaşayan, milli ədavətə təəssüflənən, gördüyü qırğınlardan bezikən saf ürəkli bir insandır.

Pyesdəki erməni Baxşı sadə sənət adamı - kamançaçıdır. Toydan qayıdarkən azərb.-lar tərəfindən

tutulduğunu görüb, qorxusundan titrəyir, yazıq-yazıq ağlayır. Ömrünün sona çatdığını düşünən Baxşı Qəhrəman yüzbaşının göstərişi ilə kamançada "Rast" və "Segah-zabul" havalarını çalır. Təsirli musiqi qəhrəman yüzbaşının qəzəbini soyudur, insani duyğularını coşdurur: "...yüzbaşı birdən durur ayağa, qəməsinə qınından çıxardır və acıqlı, ucadan Baxşıya deyir: - Adə, erməni, tez kəməncəni yığışdır, itil get buradan!.. Çıx get!".

Əsərin bu şəkildə qurtarması onun humanist mahiyyətini daha da qüvvətləndirir. Bu əsərin müzakirəsi uşaqlara vətənpərvərlik hissi, eyni zamanda düşməni tanıyıb, intiqam hissini unutmamaq kimi hisləri aşılamaq.

Viktorina:

1.Sual: Mirzə Cəlilin adındakı "mirzə"sözü hansı mənanı daşıyır?

Cavab: "Mirzə" sözü ustad mənasını daşıyır

1. Sual: İlk qələm təcrübəsi hansı əsəridir?

Cavab: "Çay dəsgahı" allegorik dramı

2. Sual: İlk dəfə mətbuat dünyasına nə vaxt daxil olmuş və hansı mətbəədə çalışmışdır?

Cavab: 1903-cü ildə Tiflis şəhərində yaşamış və tanınmış publisist məhəmmədəğa şahtaxtlının Tiflisdə nəşr etdirdiyi "Şərqi-Rus" qəzetində mətbuat dünyasına cəlb olunmuşdur.

3. Sual: "Poçt qutusu" neçənci ildə və hansı mətbəədə kitab halında çap edilmişdir?

Cavab: "Poçt qutusu" hekayəsi 1905-ci ildə "Qeyrət" adlandırılan mətbəədə kitab halına çapdan çıxmışdır.

4. **Sual:** Bir çıx əsərlər müəllifi olsa da, onu xalq arasında daha məşhur edən müəllifin hansı şah əsəri idi?

Cavab: "Molla Nəsrəddin" jurnalı C. Məmmədquluzadənin şah əsəridir.

5. **Sual:** Azərbaycan xatirə ədəbiyyatının şah əsəri kimi dəyərləndirilən hansı memuarını tanıyırsız?

Cavab: "Xatiratım" memuarı (1926) şah əsəri sayıla bilər.

6. **Sual:** Qoqolun "Müfəttiş" əsərinin C.Məmmədquluzadənin hansı əsəri ilə müqayisə edirdilər?

Cavab: "Ölülər" əsərini

7. **Sual:** "Cənab şeyx, siz gerek şükür eliyəsiniz ki, mən şərab içirəm. Əgər mən şərab içməsəm, ağlım başımda olar" – bu sözlər müəllifin hansı əsərindən, hansı qəhrəmanın sözləridir?

Cavab: "Ölülər" əsərində İsgəndərin sözləridir.

9.Sual: Molla Nəsrəddin jurnalının üz qabığı sayılan bu karikatura kim tərəfindən çəkilib?

Cavab: Həmin karikaturanın müəllifi Oskar Şmerlinqdir. Burada bir molla (yəni Molla Nəsrəddin) və yatmış insanlar təsvir edilir.

10.Sual: Üzməqabığı olan karikaturada bir molla (yəni Molla Nəsrəddin) və yatmış insanlar təsvir edilir. Bu karikaturanın ən yaxşı izahı bu şeirlə verilmişdir.

Tərpənmə amandır bala, qəflətdən ayılma!

Açma gözünü, xəbi-cəhalətdən ayılma!

Laylay, bala, laylay!

Yat, qal dala, laylay!- Bu şeir hansı şair tərəfindən qələmə alınıb?

Cavab: . Bu karikaturanın ən yaxşı izahı Mirzə Ələkbər Sabirin elə "Molla Nəsrəddin"-in ilk sayıda gedən bu misralarla başlanan şeiridir.

C.Məmmədquluzadə yaradıcılığına həsr olunmuş **virtual ekskursiya** keçirmək olar:

<https://youtu.be/Dx1bB7JUqRw> -C. Məmmədquluzadə haqqında geniş məlumat bu filmdə verilmişdi. Məhz bu filmin nümayişi ilə oxucularda C. Məmmədquluzadə yaradıcılığı haqqında məlumat ola bilər.

Oxucu konfransı: Mövzular aşağıdakılar qoyula bilər:

- **Yazıçının ailəsi və uşaqlığı**
- **İlk qələm təcrübələri**
- **Molla Nəsrəddin- C. Məmmədquluzadə**
- **“Ölülər” əsərində İsgəndər obrazı**
- **C. Məmmədquluzadə əsərlərində qadın hüquqsuzluğu problemi**
- **Vətəni parçalanmış, Milli varlığı, dili təhlükə altında olan xalqın aqibəti Cəlilin əsərlərində**

Buklet –bukletdə C. Məmmədquluzadənin həyatı yaradıcılığı haqqında qısa məlumat. əsərlərindən şəkillər qoyula bilər.

Benifist: Hazırcavabların yarışını təşkil etmək olar. Bu formada Cəlil məmmədquluzadə yaradıcılığını mütaliə edən ailələr arasında etmək olar. Bu tədbirdə bir neçə ailəni cəlb etmək olar. Bir növ bu tədbirlər hazır cavab ailələr arasında keçirilməlidir.

Rəsm sərgisi: Sərgidə C. Məmmədquluzadə əsərlərinin və “Molla Nəsrəddin” lətifələri üzrə illustrasiyalar çəkmək olar. Hətta müsabiqə keçirtmək olar. Molla Nəsrəddin lətifələr üzrə daha maraqlı şəkil çəkənləri seçmək.

Şirma kataloq: Oxucu diqqətini C.Məmmədquluzadə yaradıcılığına cəlb etmək üçün bu formadan istifadə etmək olar. Belə ki, bu kataloqda yazıçının fikirlərindən, onun əsərlərindən nümunələr göstərmək olar. Mollanəsrəddinin təsisçisi kimi də bu kataloqda mollanəsrəddinçilərin də şəklini , onlar haqqında məlumat öz əksini tapa bilər. Məsələn, hazırlanmış şirma kataloqun nümunəsini təqdim edirik.

İstedadların müsabiqəsi:

bu müsabiqəni Cəlil Məmmədquluzadə yaradıcılığına həsr etmək olar. Bu müsabiqəni yazıçının felyotonları və monoloqları əsasında təşkil etmək olar. Belə ki. əvvəlcədən onun əsərlərində monoloqlar və felyotonlar seçmək. Sonra

elan vermək. İştirak etmək istəyən oxucunu cəlb edib. Onlarla hazırlıq prosesini başa salmaq. Bu müsabiqəni 3 turda keçirmək olar. Bu müsabiqədə münəfi kimi aktyorlardan dəvət etmək olar. Bu müsabiqə iştirakçıların aktyorluq məharətini üzə çıxarmış olacaq. Və belə oxuculardan gələcək tədbirlərdə istifadə etmək olar.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. <https://celilmemmedquluzade.wordpress.com/yaradiciligi-2/>
2. https://az.wikipedia.org/wiki/C%C9%99lil_M%C9%99mm%C9%99d%C9%99quluzad%C9%99
3. <https://edu.ann.az/az/celil-memmedquluzade-8220pot-qutusu8221/>
4. http://ebooks.az/book_huBDv9FG.html
5. C. Məmmədquluzadə. Mətnin müəllifi və tərtibçisi İsa Həbibov. B., Işıq, 1987 190s.
6. Şərif Ə.Q. "Molla Nəsrəddin" necə yarandı. – B.: Azərnəşr, 1986.
7. Məmmədquluzadə Cəlil. əsərləri. Dörd cildə. I cild. Bakı, "Öndər nəşriyyat", 2004.
8. Əlimirzəyev X.
Problemlər və xarakterlər dramaturgiyası. B., Yazıçı. 1979.